

A-65707

Ülle TAMLA

2000 aasta arheoloogilise välitööde tulemused
Results of archaeological fieldwork of 2000

Arve KILBES

Archaeological fieldwork on Stone Age settlement sites of 1997
Arheoloogilised välitööd kiviaja asustatud kohtade kohta

Elmar LANS, Margit LAMMAM, Kristiina LUTS and Elmar LAMMAM
Field fields and stone-cut graves in Viljandi district
Väljakuvade ja kivist kalmistute välitööd Viljandi maakonnas

Arvo KILBES

Prehistoric cult site beside the Tamla burial grave on the island of Saaremaa
Arheoloogilised välitööd Tamla kalmistu kõrval Saaremaal

Arvo KILBES

The history of Kalast
Kalastimajandus

Arvo KILBES

Developing constructions from 1225 in Viljandi
1225. aasta põlvkonnast Viljandis

Arvo KILBES

The Augurkangas in Lääne-Vigala on July 2000
2000. aasta juulil Lääne-Vigala

Arvo KILBES

Archaeological monitoring on the construction site of St. Andrew's church
Arheoloogilised jälgimised Andreaskirikute ehituskohal

Arvo KILBES

Excavation of the site of the church of St. Andrew
Pühkuse kiriku ehituskohal

Arvo KILBES

Archaeological investigations in the old town of Viljandi in 1997
Arheoloogilised välitööd Viljandi vanalinnas 1997. aastal

Arvo KILBES

Archaeological investigations of the Castle ruins and at Pihl-Kalvi in Viljandi
Arheoloogilised välitööd Viljandi linnalinnas ja Pihl-Kalvis

Arvo KILBES

Archaeological investigations in 1999-2000
Arheoloogilised välitööd 1999-2000

Arvo KILBES and Arvo KILBES

2000. aasta arheoloogilised välitööd

**ARHEOLOOGILISED
VÄLITÖÖD
EESTIS**

**ARCHAEOLOGICAL
FIELD WORKS
IN ESTONIA**

2000

Koostanud ja toimetanud
Ülle Tamla

Muinsuskaitseinspeksioon
Tallinn 2001

© 2000 Muinsuskaitseinspeksioon
Uus 18, Tallinn 10111, Eesti
National Heritage Board
Uus 18, Tallinn 10111, Estonia

Esikaas: hõbetatud naast Viljandi Pähklimäelt
Cover: plaque decorated with silver from Pähklimägi in Viljandi

Tagakaas: kuljus Viljandi Pähklimäelt
Back cover: bell from Pähklimägi in Viljandi

Toimetuskolleegium:

Ants Kraut
Valter Lang
Anneli Randla
Jaan Tamm
Toomas Tamla
Ülle Tamla
Heiki Valk

Uus 18, Tallinn 10111, Eesti
e-mail: info@muinas.ee

Kujundus ja makett:
Jaana Kool

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU
SUNDEKSEMPLAR

ISSN 1406-3972

Trükitud AS Pakett trükikojas
Laki 17, Tallinn

ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS IN THE OLD TOWN OF VILJANDI, AT 4 PIKK STREET

Andres TVAURI

*Tartu Ülikool (University of Tartu), Lossi 3, Tartu 50090, Eesti (Estonia)
tvauri@ut.ee*

The yard of 4 Pikk Street (the house of the Ingrian-Finnish Society of the Viljandi district) is situated on the western edge of the Old Town of Viljandi, adjacent to the town wall and the moat. It is one of the most thoroughly investigated areas in Viljandi (Fig. 1). The rescue excavations at the site of a heating pipeline along the southern edge of the yard in 1991, directed by Heiki Valk, already showed that a potter's workshop had existed in that area in the 13th century (Valk 1993, 222). In 1998, two small trial excavations were made in the yard of 4 Pikk Street, and the remains of a potter's kiln were thoroughly investigated (Tvauri 1998; 1999). On the basis of the potsherds found from the kiln and its surroundings, it is likely that the potter(s) who worked there had come from Pskov (Tvauri 2000).

In 2000, archaeological excavations were carried out on the northern side of the house of the Ingrian-Finnish Society, between the house and the sauna north of it. In connection with a planned water pipeline, approximately 7.5 m² were investigated archaeologically.

In the excavated area, a pit for the firing chamber of one more potter's kiln was found (Fig. 2). The pit was 1.6 metres wide from north to south. The walls of the pit, formed from the natural sandy loam, had become stiff, and their colour had turned reddish – both changes having been caused by burning. In the western profile of the excavation, north of the pit, a layer of unmixed sandy loam was traced above brown soil. This seems to have been excavated from the pit described above. From the fill of the pit (see Fig. 2: 3), potsherds very similar to those from the kiln excavated in 1998 were found. Fragments of burnt clay and charcoal, sandy loam, very fine fragments of lime mortar, and animal bones were also gathered from the pit. In addition there were some irregularly lying granite stones, crumbly from burning, as well as fragments of bricks and roof tiles of monk-nun type. Since the shape of the pit, its fill and burnt walls are very similar to those of the firing chamber excavated in 1998, it is likely that the kiln found in 2000 dates to the same period, most likely between 1224 and 1300.

Especially noteworthy are the plough marks on the upper part of the virgin sandy loam, just below the layer of brown plough zone, should be pointed out (Fig. 3). These marks are oriented more or less N-S and E-W. The marks with the same

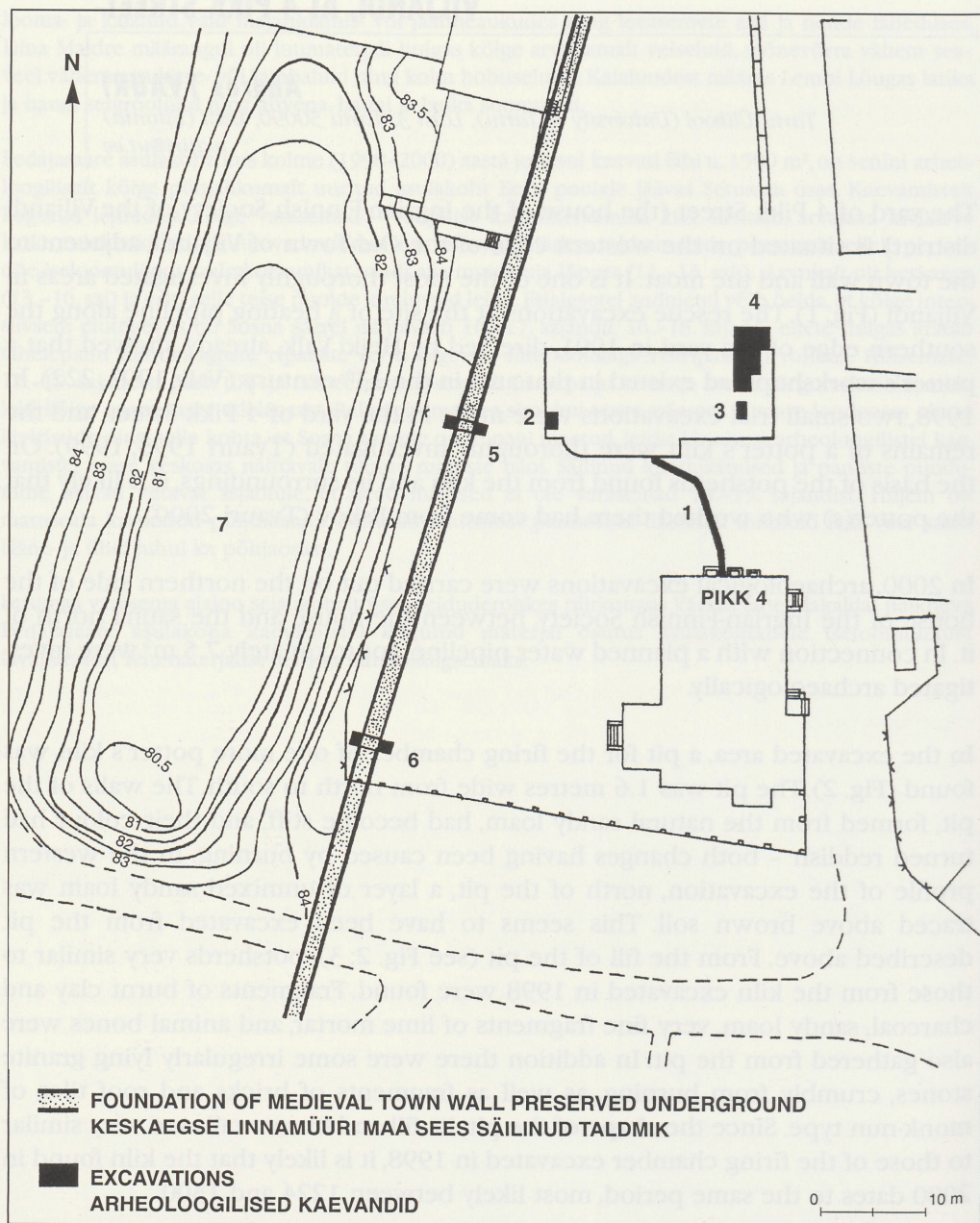

Fig. 1. Archaeological investigations in Viljandi, Pikki Street 4 area in 1998–2000. 1 - excavation plot of 2000; 2, 3, 4 - excavation plots of 1998; 5, 6 - excavation plots of 1999, 7 - moat.

Joon. 1. Arheoloogilised uuringud Pikki tänava 4 piirkonnas aastatel 1998–2000. 1 - 2000. aastal läbikaevatud ala; 2, 3, 4 - 1998. aasta kaevandid; 5, 6 - 1999. aasta kaevandid, 7 - valikraav.

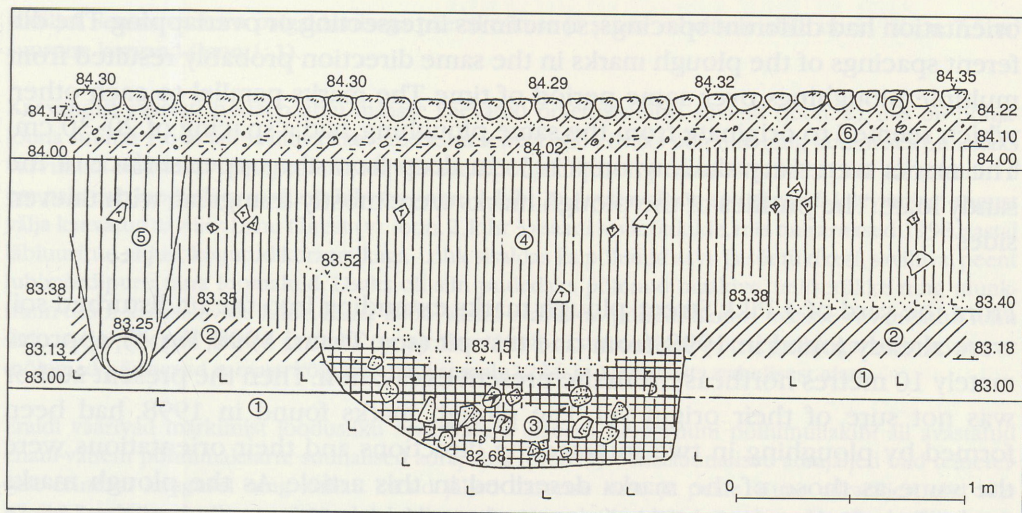

Fig. 2. Section of the western wall of the excavation of 2000. 1 - virgin sandy loam, 2 - brown soil, 3 - firing-chamber of potter's kiln, containing black sooty soil and fragments of burnt clay, bricks and granite stones, 4 - dark brown soil, 5 - mixed soil, 6 - gravel, 7 - granite stone pavement.

Joon. 2. Lõik 2000. aasta kaevandi lääneprofiilist. 1 - looduslik puutumata saviliiv, 2 - helepruun alusmuld, 3 - pottsepaahju põletuskambri süvend, täidetud musta nõgise mulla ning põlenud savi, telliste ja raudkividega, 4 - tumepruun muld, 5 - segatud pinnas, 6 - kruus, 7 - munakivisillutis.

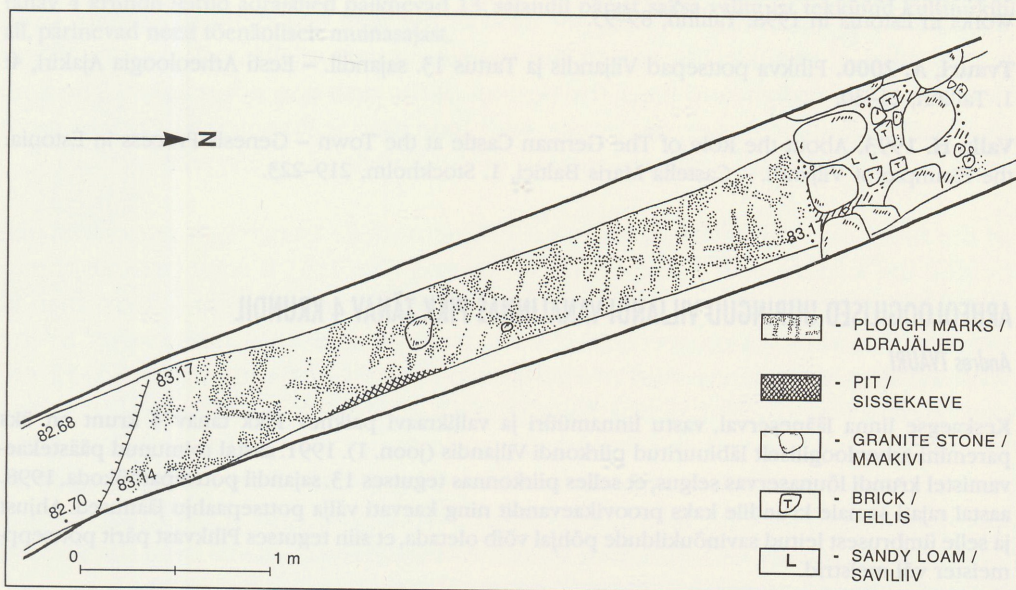

Fig. 3. Plough marks on the virgin soil in excavation plot of Viljandi, Pikk Street 4 in 2000.

Joon. 3. Viljandi, Pikk t. 4 kaevand. Adrajäljed puutumatul aluspinnasel.

orientation had different spacings, sometimes intersecting or overlapping. The different spacings of the plough marks in the same direction probably resulted from multiple ploughings over some period of time. The marks parallel to each other, which seemed to originate from the same ploughing, had a spacing of 20–30 cm. The marks were very shallow, only 1–3 cm deep from the upper surface of the sandy loam. The profiles of the plough marks were mostly triangular, with uneven sides.

From the yard of 4 Pikk Street, plough marks extending into the undisturbed soil were already found in 1998, from one test pit (see: Tvauri 1998, Fig. 4), approximately 10 metres northeast from the present excavation. Then the present author was not sure of their origin yet. The plough marks found in 1998, had been formed by ploughing in two intersecting directions and their orientations were the same as those of the marks described in this article. As the plough marks found from the yard of 4 Pikk Street lie beneath the 13th century cultural layer, they are probably from the pre-Christian period.

References:

- Tvauri, A. 1998.** Aruane arheoloogilistest kaevamistest keskaegse keraamikatöökoja alal Viljandis Pikk t. 4 krundil 1998. a. (Manuscript in the archives of the MI.)
- Tvauri, A. 1999.** The medieval potter's kiln from the old town of Viljandi. – Archaeological Field Works in Estonia in 1998. Tallinn, 89–95.
- Tvauri, A. 2000.** Pihkva pottsepad Viljandis ja Tartus 13. sajandil. – Eesti Arheoloogia Ajakiri, 4: 1. Tallinn, 21–30.
- Valk, H. 1993.** About the Role of The German Castle at the Town – Genesis Process in Estonia: the Example of Viljandi. – Castella Maris Baltici, 1. Stockholm, 219–223.

ARHEOLOOGILISED UURINGUD VILJANDI VANALINNAS PIKK TÄNAV 4 KRUNDIL

Andres TVAURI

Keskaegse linna lääneserval, vastu linnamüüri ja vallikraavi paiknev Pikk tänav 4 krunt on üks paremini arheoloogiliselt läbiuuritud piirkondi Viljandis (joon. 1). 1991. aastal toimunud päästekaevamistel krundi lõunaservas selgus, et selles piirkonnas tegutses 13. sajandil pottsepatöökoda. 1998. aastal rajati samale krundile kaks proovikaevandit ning kaevati välja pottsepaahju jäänused. Ahjust ja selle ümbrusest leitud savinõukuldude põhjal võib oletada, et siin tegutses Pihkvast pärit pottseppmeister või meistrid.

2000. aastal toimusid Pikk 4 krundil arheoloogilised kaevamised päevakeskus "Inkeri" hoone põh-

jaküljel. Seoses veetoru paigaldamisega päevakeskuse ja sauna vahelisele alale uuriti läbi u. 7,5 m² suurune kaevand (joon. 1: 1).

Kaevandist avastati pottsepaahju maasse kaevatud põletuskambri süvend (joon. 2), mis oli põhjalõuna suunas 1,6 m lai. Saviliiva kaevatud lohu seinad olid kõvaks põlenud ning kuumuses punakaks värvunud. Kaevandi lääneprofiilis, ahjusüvendi põhjaküljel oli pruuni alusmulla peal näha kuni 10 cm paksune loodusliku saviliiva kiht (vt. joon. 2, kiht 2). Arvatavalt on see süvendi kaevamisel august välja kaevatud saviliiv. Lohu täitest (vt. joon. 2, kiht 3) saadi savinõukilde, mis on sarnased 1998. aastal läbiuuritud ahjust kogutud keraamikaga. Lohk sisaldas ka põlenud savi- ja söetükikesi, saviliiva, peent lubimördipuru ning loomaluid. Lisaks oli siin pudedaks põlenud maakive, tellisetükke ning munknunn-tüüpi katusekivide kilde. Kuna 2000. aastal avastatud põletuskambri maasse süvendatud lohu kuju, selle põlenud seinad ja täidis on sarnane 1998. aastal uuritud pottsepaahjuga, võib arvata, et mõlemad pärinevad samast, kõige tõenäolisemalt 1224. ja 1300. aasta vahelisest ajast.

Eraldi väärivad märkimist loodusliku saviliivakihi ülaosas, helepruuni põllumullakihi all avastatud enam-vähem põhiilmakaarte suunalised adrajäljed (joon. 3). Samasuunalised adrajäljed olid teineteisest erineval kaugusel ning kohati läksid jäljed üksteise sisse ja peale. Kuna adrajäljed olid tõenäoliselt tekkinud pikema aja jooksul, oli nende omavaheline kaugus erinev. Need adrajäljed, mis olid paralleelselt üksteise kõrval ja arvatavalt ühe künni aegsed, paiknesid teineteisest 20–30 cm kaugusel. Jäljed olid madalad, saviliivakihi pinnast mõõdetuna vaid 1–3 cm sügavused. Adrajälgede profiil oli enamasti ebakorrapärase kolmnurga kujuga.

Pikk tänav 4 krundilt leiti adrajälgi looduslikult aluspinnaselt juba ühest 1998. aastal rajatud proovišurfist, mis paiknes 2000. aastal avastatud adrajälgedest u. 10 m kirde pool. Tookord ei julgenud käesoleva artikli autor neid kindlateks adrajälgedeks veel pidada. 1998. aastal avastatud adrajäljed olid tekkinud samuti riskünniga ning olid samasuunalised 2000. aastal leitud jälgedega. Kuna Pikk tänav 4 krundil leitud adrajäljed paiknevad 13. sajandil pärast saksa vallutust tekkinud kultuurkihi all, pärinevad need tõenäoliselt muinasajast.